

Ivan Jurković

TADIJA SMIČIKLAS
PROFESOR POMOĆNIH POVIJESNIH ZNANOSTI
NA FILOZOFSKOM FAKULTETU SVEUČILIŠTA
U ZAGREBU

Izvorni znanstveni rad

UDK 930.1
378.096:1

Na temelju neobjavljene građe iz fonda Zapisnici Mudroslovnog fakulteta i Spisi Mudroslovnog fakulteta Arhiva Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu autor donosi dosad nepoznate podatke o Tadiji Smičiklasu kao profesoru pomoćnih povijesnih znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

I.

“Neka se iztakne da Tadija Smičiklas imađe kvalifikaciju za historijske pomoćne znanosti. Budući pako, da se ove ne sponirju u natjecaju, to bude ovaj momenat odklonjen”, zapis je “perovodje” tjeka *IV. sjednice Proforskoga zbora Mudroslovnog fakulteta* dr. G. Janečeka održane 13. veljače 1881. godine.¹ Navedeni stav Zbora, ipak, nije smetao pri izboru zagrebačkoga gimnazijskog profesora Tadije Smičiklasa za “javnog redovitog profesora Mudroslovnog fakulteta Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu”² na upražnjeno mjesto³ *Stolice poviesti hrvatske s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku poviest*.⁴ Gotovo četvrt stoljeća kasnije, 9. lipnja 1905. god., Proforskom je zboru istog fakulteta, dekanovim dopisom, netom umirovljenom Smičiklasu “čast zapitati Vašu Presvijetlost biste li bili voljni kao honorarni profesor predavati na ovom fakultetu pomoćne nauke?”⁵ Na koji način i zašto dolazi tijekom tog razdoblja do očite promjene stava Proforskog zbora prema pomoćnim povijesnim znanostima?

¹ *Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (dalje: *AFF*), *Zapisnici Mudroslovnog fakulteta* (dalje: *ZMF*), god. 1881., br. IV.; usp. također: *AFF*, *Spisi Mudroslovnog fakulteta* (dalje: *SMF*), god. 1881., br. 28.; isto, br. 32.

² *ZMF*, god. 1881., na ist. mj. Na toj je sjednici predloženo da se glasuje “o predlogu većine odbora, da se imade Vis. Vladi za imenovanje preporučiti primo loco: Thad. Smičiklas, secundo loco: Vjek. Klaić”, te perovodja sjednice konstatira nakon prebrojavanja glasova da “Zanj glasuju svi prisutni članovi zbora, izuzem prof. Brusine i Pilara koji neglasuju, te prof. Kršnjavoga, koji glasuje proti. Time je predlog većine primljen”.

³ *Stolica za hrvatsku poviest* upražnjena je smrću prof. Matije Mesića krajem 1878. godine.

⁴ Na toj je sjednici prof. Franjo Marković podnio ispravak glede naziva upražnjene katedre u samomu natjecaju, kojim se zahtijevalo da se “molitelji predlažu prema #49. D.I.C. za stolicu za poviest s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku poviest”. Tu je sugestiju prof. Markovića Zbor jednoglasno prihvatio. Vidi: *ZMF*, god. 1881., na ist. mj.

⁵ *SMF*, god. 1905., br. 350.

II.

Mora se, prije svega, istaći da je dotadašnji razvoj hrvatske povjesnice počivao na plećima desetak požrtvovnih pregalaca koji su osobnim naporima, doduše, ostvarivali vrijedne historiografske uspjehe cijenjene i u znanstvenim krugovima tadašnje Europe, ali koji više nisu bivali u stanju pratiti nagli idejni i metodološki razvoj svjetske povijesne znanosti.⁶ Nešto se je osjetno novo moralo učiniti na organizacijskom polju domaće historiografije. Ne obazirući se odviše na uvjete natječaja, Smičiklas već svojim prvim nazivima kolegija u *Redovima predavanja* najavljuje sasvim nove metode rada na Katedri za hrvatsku povijest.⁷ Naime, već u *Redu predavanja* za akademsku god. 1882.-83. Smičiklas tijekom zimskog semestra predaje četiri sata "Poviest hrvatsku za vladanja kuće anžuvinske (Historica croatica regnante stirpe Andegavensi)" i četiri sata "Pisci 14 vieka s tumačenjem (Scriptores saeculi XIV interpretabuntur)" s napomenom da su za kandidate predavanja besplatna. Tijekom ljetnog semestra on navodi osam sati tjednog rada na predmetu "Paleografija latinska srednjega vieka. Nastavak (Paleographia latina medii aevi, continuatis)" s opetovanom pripomenom da su za kandidate vježbe besplatne.⁸ Dakle, od samih početaka težište njegova profesorskog rada na Sveučilištu jesu, i ostati će izučavanja i podučavanja, vrela hrvatske povijesti.⁹ Treba se podsjetiti da je on jedini u svojoj generaciji, uz redoviti studij na bečkom sveučilištu, svršio s vrlo dobrim uspjehom i dodiplomski studij koji je organizirao *Institut für österreichische Geschichtsforschung*.¹⁰ Ta renomirana usta-

⁶ Usp.: Jaroslav Šidak, *Historiografija. Hrvatska*, u: *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. 4, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1960., str. 10-11.; isti, *Hrvatska historiografija – njezin razvoj i današnje stanje* (1971.), *Historijski zbornik*, god. XXIII-XXIV, Zagreb, 1970.-71., str. 1-3.; isti, *Historiografija*, u: *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb, 1980., str. 203.

⁷ Prvu godinu svog rada Smičiklas započinje u vrlo nespretno vrijeme. Naime, nakon određenih poteškoća koje su se pojavile tijekom 1881. na 1882. godinu (usp.: *ZMF*, god. 1881., br. 1.; *SMF*, god. 1882., br. 71.; *ZMF*, god. 1882., br. VIII.), Tadija se Smičiklas prijavio tek 30. ožujka 1882. "kano novoimenovani profesor hrvatske povijesti na kr. sveučilištu Fr. Josipa I. u Zagrebu, te da je kano takav odmah na svoje službovanje nastupio" (*SMF*, god. 1882., br. 69.; usp. također: isto, br. 81.). Stoga on i podnosi 11. travnja zamolbu *Vis. kr. Zemaljskoj vladi*, kojom objašnjava kako ne može, obzirom na činjenicu da je do 25. ožujka službovao kao gimnazijski profesor, tijekom ljetnog semestra pripremiti predavanja za osam sati pa moli da mu se odobri "1) Najstarija povjest hrvatska četiri sata na nedjelji 2) Vježbe u povjesti hrvatskoj s uvodom ob izvornih dva sata" (*SMF*, god. 1882., br. 83.; isto, br. 100.). Tu mu zamolbu *Vladin Odjel za bogoštovje i nastavu* iznimice i odobrava (*SMF*, god. 1882., br. 97.).

⁸ *SMF*, god. 1883., br. 36.

⁹ Usp. tabelarni prikaz Smičiklasovih *Redova predavanja* na kraju ovog teksta.

¹⁰ U izvještaju *Odbora za popunjenje stolice za hrvatsku historiju* od 06. veljače 1881. god. prof. Nadko Nodilo osobito ističe drugu svjedodžbu, odnosno svjedodžbu "izpitnoga povjerenstva bečkoga zavoda za istraživanje austrijske povijesti". Napominje da je ona izdana "god. 1869, pa je u njoj kazano, da kandidat učini svoj izpit vrlo dobrim uspjehom" i da je "Gosp. Smičiklas pravi član za istraživanje austrijske povijesti" (*ZMF*, god. 1881., br. IV.). Kandidat tom prilikom naglašava u svojoj natječajnoj zamolbi za sveučilišnu profesuru da je u Hrvatskoj on jedini "na tom zavodu nauku svršio od svih Hrvata, što ih je učilo u Beču od postanka tog zavoda". Naime, nakon Austro-Ugarske nagodbe nije bilo moguće studentima iz ugarskog dijela Monarhije pohađati studij toga prestižnog Instituta. Ne čudi, stoga,

nova specijalizirala se za izobrazbu mladih stručnjaka na polju pomoćnih povijesnih znanosti. Nesumnjivo, Smičiklasovo znanje koje je stekao u toj ustanovi ostavilo je neizbrisivog traga u njegovu pedagoškom i znanstvenom radu.

Ustrajnim i strpljivim upoznavanjem svojih studenata s tajnama koje skrivaju pisari izvori naše prošlosti, Smičiklas ostvaruje svoj životni san: formira tim mladih znanstvenika osposobljenih za rad na prepisivanju, kritičkoj analizi, kolekcioniranju i objavljivanju izvorne građe, uz ostale, i u svjetski poznatoj zbirci dokumenata *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, kakovom se ne mogu, niti danas, podičiti mnoge razvijenije historiografije Europe. Upravo je i rad na ediciji te znamenite Akademijine serije, koja se alternativno i danas naziva "Smičiklasov zbornik", bio začetak današnjega *Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*.¹¹

S koliko odanosti i pozornosti prati razvoj svojih učenika zorno svjedoče ondašnji sačuvani *Spisi Mudroslovnog fakulteta*. Iz godine u godinu njegovi kandidati u oštroj konkurenciji primaju za svoje seminarske radnje zaslužene novčane nagrade *Odjela za bogoštovje i nastavu Zemaljske vlade*,¹² poklon zbirke *Magyar országyölési emlékek*,¹³ te godišnje nagrade *Zaklade Franje Husara*.¹⁴ Ti su uspjesi, prije svega, rezultat pomno razrađenog ritma predavanja i vježbi tijekom akademskih godina. U zimskim semestrina

svjedočanstvo Marka Kostrenčića da se Smičiklas osobito dičio tom diplomom. Kostrenčiću, pak, treba vjerovati, jer je Smičiklas bio krsni kum Markovom starijem bratu i jedan od najboljih prijatelja i podupiratelja obitelji Kostrenčić. Taj je obitelj spomenuta i u Smičiklasovoj oporuci. Vidi: *Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* (dalje: *AHAZU*), XV 45 (Ostavština Tadije Smičiklasa), B (Dokumenti), e (Oporuka Tadije Smičiklasa), 1 (Ovjerovljeni prijepis oporuke T. Smičiklasa. Oporuka sastavljena u Zagrebu 14. III. 1913., a prijepis ovjerovljen 8. VI 1914.), točka 6 oporuke.; usp. također: Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, Predavanja održana u JAZU, sv. 20, Zagreb 1962., str. 10. i 56.; Ivan Jurković, Utjecaj numizmatike kao pomoćne povijesne znanosti u djelima znamenitih hrvatskih historičara (Tadija Smičiklas), *Numizmatičke vijesti*, god. 34, br. 1/45, Zagreb 1992., str. 77.

¹¹ Usp.: Kostrenčić, n. dj., str. 48-49. i 55.; Miroslav Kurelac, *Zavod za povijesne znanosti Jugoslavenske akademije - Zagreb (1948.-1988.)*, *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti*, vol. 15, Zagreb, 1988., str. 1-2.; Jurković, n. dj., 81-82.: isti, prikaz: *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. XVIII, Zagreb 1990., u: *Historijski zbornik*, god. XLV, br. Zagreb, 1992., 321.; Mirjana Matijević-Sokol - Vesna Tudjina-Gamulin, *Smičiklasov kodeks*, u *Podlistak: Herodot hrvatske povijesti* (4), *Vjesnik*, Zagreb, 14. listopada 1993.

¹² Na prijedlog predstojnika seminara *Kraljevska zemaljska vlada* dodjeljuje 5. kolovoza 1887. god. Josipu Modestinu i Aleksandru Szentgyörgyiju, "članovima seminara historijskoga" po 25 forinti potpore (*SMF*, god. 1887., br. 144.). Istu nagradu dobivaju Ivan Jamnicki i Milan Šenoa za akad. god. 1888.-89. (*SMF*, god. 1889., br. 165.; isto, br. 177.), a Rudolf Horvat i Bogoljub Krnic za akad. god. 1894.-95. (*SMF*, god. 1895., br. 145.).

¹³ Riječ je o seriji *Mađarske akademije znanosti (Magyar tudományos akadémia)* započetoj 1874. godine pod nazivom *Monumenta comitialia regni Hungariae*. Sveske te cijenjene serije primili su kao znak priznanja za svoj trud: Bogoljub Krnic (*SMF*, god. 1895., br. 120.; isto br. 143.), Rudolf Horvat (*SMF*, god. 1896., br. 139.; isto, br. 163.; isto, br. 227.), Josip Bösendorfer (*SMF*, god. 1897., br. 193.).

¹⁴ *SMF*, god. 1892., br. 170.; isto, br. 184.; *SMF*, god. 1893., br. 147.; isto, br. 186.; *ZMF*, god. 1893., br. VII.; *SMF*, god. 1898., br. 420.

Smičiklas tjedno drži pet sati nastave povijesti hrvatskih zemalja, dok mu preostala tri sata služe za uvodne tečajeve iz pomoćnih povijesnih znanosti (ciklički kroz četiri godine studija mijenjale su se latinska, glagoljska i ćiriljska paleografija, diplomatika, te pregledi izvora i pisaca hrvatske povijesti). U ljetnim semestrima, najčešće, svih osam sati tjedno sa studentima "teše historičarski zanat" uz praktičnu primjenu pomoćnih znanosti.¹⁵ Svaki je njegov student, dakle, akademsku godinu apsolvirao s desetak sati tjednoga posrednog ili neposrednog rada na snimcima srednjovjekovne rukopisne ostavštine ili snimcima zapisa s kamenih spomenika. Jasno, u okviru podučavanja temeljnih pomoćnih povijesnih znanosti (diplomatika, paleografija i kronologija), Smičiklas svoje buduće suradnike i nasljednike upozna je i s tajnama ostalih disciplina: sfragistikom, papirologijom, filigranologijom, heraldikom, genealogijom.¹⁶ Nerijetko se događalo, da polaznici drugih katedri fakulteta "zalutaju" na Smičiklasove seminare privučeni osobnom znanstvenom radoznalošću i radnom atmosferom *Historičkih seminara*, kao što je to bio slučaj s Đurom Šurminom, kasnijim znamenitim jezikoslovcem, koji je redovito pohađao predavanja i vježbe iz *Glagolske paleografije*.¹⁷ Desetak godina kasnije kao mladi docent Šurmin na istom fakultetu drži nastavu upravo iz tog predmeta: *Paleografija glagolska i ćiriljska*.¹⁸ Ne bi li što plodonosniji bio rad na *Historičkim seminarima*, Smičiklas je uložio popriličan napor napisavši skripta iz paleografije, te podnaša i zamolbu za potporu "od 500 for. da može tiskom izdati zbirku za obuku paleografije iz latinskih, glagolskih i ćiriljskih snimaka".¹⁹ Godinu dana kasnije, na dopis tadašnjeg rektora Sveučilišta Frana Vrbanica "Slavnom dekanatu mudroslovnog fakulteta", kojim rektor upozorava da "podpora za ovu godinu još podijeljena nije te po mnijenju podpisanoga nastaje vrieme, da senat još prije velikih školskih praznika učini visokoj vladi predlog glede podijeljenja za ovu godinu" i kojim moli Dekanat da

¹⁵ Usp. tabelarni prikaz njegovih *Redova predavanja* na kraju teksta. Za taj su prikaz korišteni isključivo dokumenti čuvani u *AFF*. Prilikom sastavljanja te tabele često su, ukoliko su za pojedine godine nedostajali *Redovi predavanja*, rabljeni i *Nacionali* (upisni formulari studenata u kojima su se navodili predmeti koje dotični student sluša tijekom upisane akad. god.). Jasno, studenti su redovito u *Nacionalne Mudroslovnog fakulteta* (dalje: *NMF*) unosili vrlo općenite nazive predmeta koje su prijavljivali za sljedeću godinu. Primjerice, ujesen 1885. god. upisuju kao predmet "Izvori povijesti hrvatske", dakle, nepotpun naslov (usp.: *NMF*, god. 1885., br. 5.; isto, br. 6.; isto, br. 31.) ili za ljetni semestar 1887. god. studenti jednostavno upisuju po dva sata za "Vježbe iz hrvatske historije" (usp.: *NMF*, god. 1887., br. 72.; isto, br. 83.; isto, br. 89.; isto, br. 90.; isto, br. 98.). Originali se nedostajućih *Redova predavanja*, najvjerojatnije, i danas nalaze u Državnom arhivu Republike Hrvatske, fond Odjela za bogoštovlje i nastavu.

¹⁶ Mirjana Matijević-Sokol, *Historijske pomoćne znanosti*, u: *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb 1980., str. 197-198.; Jurković, *Utjecaj numizmatike...*, str. 71-87.

¹⁷ *NMF*, god. 1889., br. 5.; *NMF*, god. 1890., br. 6.

¹⁸ Usp. *Imenike redovitih slušalaca mudroslovnog fakulteta* (dalje: *IrsMF*), god. 1901., br. 111.; isto, br. 113.; *IrsMF*, god. 1902., br. 129.; isto, br. 132.; sravni također: *ZMF*, god. 1901. i 1902.; *SMF*, god. 1901., br. 312.; *SMF*, god. 1902., br. 203.; isto, br. 305.

¹⁹ *Urudžbeni zapisnik Spisa Mudroslovnog fakulteta* (dalje: *UzSMF*), god. 1886., br. 129. Urudžbeni će se zapisnik nadalje citirati jedino u slučajevima kada odgovarajućeg dokumenta nema među *SMF*.

priupita svoje profesore ima li koji od njih "gotovo djelo odgovarajuće gornjoj svrhi, te bi želio reflektirati na raspoloživu dotaciju za godinu 1887. od 500 forinti"²⁰ podnosi tjedan dana kasnije Smičiklas i te godine zamolbu *Visokoj kraljevskoj zemaljskoj vladi*, kojom izjavljuje da ovoga puta "ima spremnu za štampu: Paleografija hrvatskoga glagolskoga pisma – sa tabelama".²¹ Na žalost, zamolba niti tada nije povoljno riješena,²² pa mu je jedini, na hrvatskom jeziku objavljenim, pomagalom za održavanje nastave ostala njegova sinteza hrvatske povijesti. Vidljivo je, naime, da su naslovi kolegija, u kojima je Smičiklas držao predavanja iz hrvatske povijesti, gotovo indentični s razdiobom njegove *Poviesti hrvatske*, te se stoga neće puno pogriješiti ukoliko se zaključi da je to znamenito ostvarenje služilo studentima kao temeljni udžbenik za pripremu teoretskih dijelova pismenog i usmenog ispita.²³ U svakom slučaju, njegovim se studentima nije bilo teško pripremati uz takav priručnik, jer nije daleko od istine zaključak *Odbora za popunjenje stolice za hrvatsku historiju* u kojemu se kaže da u "Gosp. Smičiklasa kao pisca, ima osobita jedna vrлина: on zna liepo pisati. I gdje je najmanje dobra, njegova 'Poviest hrvatska' nedosadjuje; pače čita se drage volje, jer je napisana slogom živim i slikovitim".²⁴

Spisi *Arhiva Filozofskog fakulteta* u velikoj mjeri skidaju, gotovo vjekovnu, koprenu koja je postojano skrivala Smičiklasa pedagoga. Tek uvidom u tu dokumentaciju pojavljuju se koloritnije slike tog čovjeka i njegova odnosa prema studentima. Smičiklas se pojavljuje kao strog, ali pravedan profesor. On je bio do krajnjih granica beskompromisan prema kompilatorima, improvizatorima i neradnicima, ma koliko oni bivali nadareni, ali je isto tako bio darežljiv i blagonaklon prema marnim, poštenim i talentiranim studentima.²⁵

²⁰ SMF, god. 1887., br. 102.

²¹ Isto, br. 106.

²² Na ostatke Smičiklasove "Paleografije hrvatskoga glagolskoga pisma – sa tabelama", koji se čuvaju u *Arhivu HAZU* upozorava u svojem referatu dr. Petar Strčić.

²⁰ SMF, god. 1887., br. 102.

²¹ Isto, br. 106.

²² Na ostatke Smičiklasove "Paleografije hrvatskoga glagolskoga pisma – sa tabelama", koji se čuvaju u *Arhivu HAZU* upozorava u svojem referatu dr. Petar Strčić.

²³ Usp.: Tadija Smičiklas, *Poviest hrvatska*, knj. 1, Zagreb 1882.; knj. 2, Zagreb 1879., i tabelarni prikaz naslova kolegija na kraju teksta.

²⁴ ZMF, god. 1881., br. IV.

²⁵ Smičiklas, primjerice, početkom 1885. god. na *II. sjednici Proforskog zbora* upozorava na nemarno pohađanje obvezatnih predavanja studenta Čire Truhelke (ZMF, god. 1885., br. II.), pa perovođa zaključujući tu točku dnevnog reda upisuje: "opomenuti će se". Uskoro potom Smičiklas ponavlja opomenu istog sadržaja (SMF, god. 1885., br. 22.) da bi dva mjeseca kasnije iz temelja promijenio svoj stav prema tom studentu. Naime, tada je bezrezervno podržao Truhelkinu zamolbu *Zemaljskoj vladi*, a u svezi godišnje stipendijalne potpore siromašnim, ali zaslužnim i marljivim studentima (SMF, god. 1885., br. 50.; ZMF, god. 1885., br. VI.). Sasvim je jasno tko je u ta dva mjeseca ispravio svoj stav prema radu.

Primjerice, radnju "Historijska kritika Ivana Lucića" Roberta Koprinskog,²⁶ kojom se natjecao 1893. godine za dotaciju *Zaklade opata Franje Husara*, Smičiklas ocjenjuje ovako: "Ako se oduzme mladenački um koji pravo ne odgovara ovom predmetu, radnja je veoma marljivo i veoma dobro uradjena. Natjecatelj prošao je veoma pomno djela Lucijeva imajući uvijek pred očima moderni najstrožiji zakon historijskih kritika. On je međjutim veoma dobro uvažio i starije historičke kritike, kakova je vladala u prvoj poli 17. vijeka. Prikazao je Lucija i kao sabiratelja spomenika i kao diplomatskoga kritičara, a i kao političkoga historika (...) Radnja zaslužuje pohvalu i vrijedna je nagrade namjenjenu za stavljeno pitanje".²⁷ Slične je ocjene davao svima koji bi to i zaslužili. Doima se da jednostavno nije htio biti iskompromitiran nepravlično podijeljenom boljom ocjenom poradi slučajne svoje popustljivosti ili blagonaklonosti prema pojedinim studentima. Pošten odnos prema radu i odgovarajuća nagrada najboljima za njihov uloženi trud jest bio njegov jedini i nepokolebljivi stav, pa ne začuđuje niti njegov sud diplomskog rada Šandora/Aleksandra Szentgyörgyija o kojemu piše: "Gospodin kandidat prolazi velikom marljivošću sve izvore, pak svaku vijest ogleda i ocjenjuje. Dapače ide i tako daleko, da i za opće poznate stvari utvrdjene citira prvotne izvore. Idući tako tragom izvora zanemario je dosta kompoziciju (...) To će kandidat imati prije štampanja izpraviti. Od str. 66-73 velikom pomnjom i lijepo i samostalno istražuje o krunitbi Karla Roberta. Kandidat može pristupiti ustmenom ispitu."²⁸ I doista, Szentgyörgyi sljedeće godine, prema uputama svog profesora, objavljuje diplomsku radnju pod istim naslovom pod kojim je i obranjena.²⁹ Visoki su, dakle, kriteriji *Historičkoga seminara* rezultirali time, da se tih radnji ne bi niti danas postidjeli mnogi magistarski kandidati. Isti je odnos Smičiklas imao i prema suradnicima, kao i prema kolegama profesorima *Mudroslovnog fakulteta*. Najslikovitiji je primjer takovog odnosa, svakako, čuveni spor s dr. Ivanom Bojručićem, koji se bez poteškoća može prikazati zahvaljujući upravo brojnoj izvornoj građi sačuvanoj u *Arhivu Filozofskog fakulteta*³⁰ ili pak, njegovo ustrajno odbijanje pokušaja Vjekoslava Klaića da bude primljen kao redoviti profesor na mjestu upražnjene stolice za *geografiju*.³¹

Nerijetko na sjednicama *Profesorskog zbora* štiti interese studenata. Jednom je zгодom ustao protiv prijedloga kolege dr. Janečeka, kojim bi studenti bili dužni snositi tro-

²⁶ *SMF*, god. 1893., br. 113.

²⁷ Na ist. mj.

²⁸ *SMF*, god. 1892., br. 279.

²⁹ Šandor (Sándor) Szentgyörgyi, *Borba Anžuvinaca za prijestolje ugarsko-hrvatsko do prve krunidbe Karla Roberta*, Zagreb 1893., str. 49. Radnja je nastala kao reakcija na objavljeni članak Ivana Tkalčića, *Borba naroda hrvatskoga za anžuvinsku kuću proti ugarskomu kralju Arpadovcu, Andriji III.*, *Rad JAZU*, knj. XXXIV, Zagreb 1876., str. 1-34.

³⁰ *ZMF*, god. 1882., br. VIII.; *SMF*, god. 1883., br. 91.; *SMF*, god. 1890., br. 25.; *SMF*, god. 1892., br. 136.; isto, br. 280.

³¹ *ZMF*, god. 1882., br. X.; isto, br. XI.; *ZMF*, god. 1883., br. IV.; *SMF*, god. 1882., br. 3.; *SMF*, god. 1883., br. 124.

škove dodatnih sati seminara, pa je predložio *Zboru* da se glede tog problema uputi vladi zahtjev, kojim bi se tražila zasebna novčana potpora za iskazani profesorski trud. Smičiklasov prijedlog je tada prihvaćen te tako bi i učinjeno.³² Te je iste godine Tadija Smičiklas koristio sav svoj znanstveni i politički ugled u zaštiti studenata, koji bijahu sudionicima znamenite paljevine mađarske zastave na trgu HNK.³³

Kao kuriozitet valja spomenuti i prvu Smičiklovu studenticu, Milicu pl. Bogdanovićevu. Naime, 9. rujna 1901. godine dopušten je na *Mudroslovnom fakultetu* redovan studij i za, kako se u ono vrijeme uobičavalo reći, "ženskinje".³⁴ Već na proljeće 1902. godine mlada je gospodična upisala studij povijesti, pa se u njezinim nacionalima - upisnim formularima, koji su priloženi u *Imenicima redovitih slušalaca mudroslovnog fakulteta* - nalaze obvezatno upisani svi kolegiji prof. Tadije Smičiklase.³⁵

Danas se čini gotovo nevjerojatnim i podatak da je Smičiklas kao sveučilišni profesor samo u dva navrata izostao sa svojih predavanja. Ostavinska rasprava bješe razlogom prvog izostanka. Tom mu je, naime, prilikom *Podžupanija jaskanska* uputila poziv na ročište u posljednji trenutak, pa se on Dekanatu ispričava moleći da mu taj slučaj "izvoli uzeti na znanje, a kako nije bilo vremena da" zatraži za te dane redoviti dopust, opetovano moli da se uzme ta njegova "objava kao molba za dopust".³⁶ Razlog njegova drugog i dužeg izostanka bješe "nervoznost od koje je ozbiljno obolio, da mu je liječnik zabranio svaki veći duševni rad".³⁷ U to vrijeme, dakle 1896. godine, obnaša i dužnosti predsjednika *Matice hrvatske*, te predstojnika *Razreda historičko-filološkoga* i arhivara *Akademije znanosti i umjetnosti*,³⁸ koje ga, uz obveze na fakultetu, opterećuju do krajnjih granica tjelesne i psihičke izdržljivosti. Ne čudi, stoga, njegova zamolba da prijevremeno podijeli potpise studentima ne bi li "uzmogao što prije u koje lječilište".³⁹ Poslije toga neugodnog iskustva, Smičiklas nastoji otkloniti ponuđene mu počasne i odgovorne dužnosti (bio je dekan *Mudroslovnog fakulteta* akademske 1886.-87.⁴⁰ i rektor *Sveučilišta Franje Josipa I.* 1887.-88. godine⁴¹). Već sljedeće 1897. god. prilikom izbora dekana, u kojemu je nanovo predložen kao jedan od čelnih kandidata, izjavljuje *Profesorskom zboru* "da bi mu bilo teško preuzeti dekanat, ako bi eventualno njega izabrao akademijski senat, i to s razloga: što je boležljiv,

³² *SMF*, god. 1895., br. 196.

³³ *ZMF*, god. 1895., br. X.; isto, br. XI.

³⁴ *SMF*, god. 1901., br. 398.

³⁵ *IrsMF*, god. 1902., br. 129. i dalje.

³⁶ *SMF*, god. 1885., br. 23.

³⁷ *SMF*, god. 1896., br. 288.; usp. i: *ZMF*, god. 1896., br. IX.

³⁸ Usp.: Kostrenčić, n. dj., 31-32. i 44-47.

³⁹ *SMF*, god. 1896., br. 245.

⁴⁰ Tada je za njega glasovalo deset, dok su se za protukandidata dr. Petra Matkovića izjasnila dvojica kolega. Jedan je glas bio poništen. Vidi: *SMF*, god. 1886., br. 147.; usp. također i: *SMF*, god. 1886., br. 126.; isto, br. 148.; *UzSMF*, god. 1887., br. 45.

⁴¹ *UzSMF*, god. 1887., br. 125.; usp. također i: *SMF*, god. 1887., br. 85.; isto, br. 88.

što služi 29 godina i što je zaokupljen ovaj čas mnogim literarnim poslovima.“⁴² To je već vrijeme, kako sam kaže, kada “literarni poslovi” zaokupljaju svu njegovu znanstvenu pažnju - vrijeme konačnih priprema za izdavanje *Diplomatičkog zbornika*.

III.

Upravo s tih “literarnih” razloga on podnosi zamolbu da bude stavljen u trajno stanje mira, što mu “Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 9. svibnja 1905. premilostivo dozvoliti.”⁴³ Na već, s početka teksta, spomenuti dopis *Profesorskog zbora Mudroslovnog fakulteta*, kojim se Smičiklas pita bi li bio voljan prihvatiti honorarno predavanje pomoćnih povijesnih znanosti, on izrijeком odgovara da mora “za ‘Codex diplomaticus’ jošte više puta polaziti u strane arkive i na duže vremena, a opet” je obvezan “i prema akademiji i prema zemlji, koja daje za to pripomoći, da štampanje nikada ne zapne.”⁴⁴ To su, dakle, vremena prepuštanja predavanja hrvatske povijesti mladim docentima, učenicima njegovim: Ferdinandu Šišiću,⁴⁵ Dani Gruberu,⁴⁶ Đuri Šurminu⁴⁷ i kasnije Bogoljubu Krnicu.⁴⁸ Vrlo je izvjesno i gotovo sigurno da se tek umirovljenjem Tadije Smičiklasa ukazala potreba za osnivanjem Katedre za pomoćne povijesne znanosti. Premda se, dakle, na temelju sačuvanih dokumenata *AFF*-a ne može sa sigurnošću utvrditi vrijeme osnivanja te katedre, jasno je kako Smičiklasova *Stolica poviesti hrvatske s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku poviest* biva reorganizirana i podijeljena na četiri katedre preuzetih od strane Šišića, Grubera, Šurmina i potom od Krnica, a koje i danas postoje na Odsjecima za povijest i kroatistiku Filozofskog fakulteta. Ipak, s obzi-

⁴² *SMF*, god. 1897., br. 248.; usp. također: isto, br. 215.

⁴³ *SMF*, god. 1905., br. 309.; usp. također: isto, br. 315.

⁴⁴ Isto, br. 365.

⁴⁵ Ferdinand Šišić god. 1891. prelazi iz Beča u Zagreb na *Mudroslovni fakultet*, uz uvjet da do kraja ljetnog semestra ispuni sve svoje obveze. On je to s uspjehom obavio te nije izgubio pravo na potporu *Kraljevske imovne, uzgojne i obrazovne zaklade* (*SMF*, god. 1891., br. 52.). Štoviše, već sljedeće godine Šišić prima novčanu nagradu *Odjela za bogoštovje i nastavu Zemaljske vlade* u iznosu od 25 for. za svoju seminarsku radnju (*SMF*, god. 1892., br. 170.; isto, 184.), te podiže i uredovnu svjedodžbu (*UzSMF*, god. 1892., br. 26.). Šišić god. 1902. preuzima predavanja iz predmeta *Historija Hrvata od 1102. do 1409. godine* (*IrsMF*, god. 1902., br. 129.; isto, br. 132.).

⁴⁶ Gruber preuzima predavanja iz najstarije hrvatske povijesti. Naziv predmeta bijaše *Hrvatska za narodne dinastije*. Usp.: *IrsMF*, god. 1902., br. 129.; isto, br. 132.

⁴⁷ Šurmin, pak, preuzima dio vježbi iz pomoćnih povijesnih znanosti pod nazivom *Čitanje i tumačenje starih spomenika hrvatskih* (*IrsMF*, god. 1901., br. 111.; isto, br. 113.), a sljedeće godine preimenuje naziv kolegija u *Paleografija glagolska i ćiriljska* (*IrsMF*, god. 1902., br. 129.; isto, br. 132.).

⁴⁸ Krnic je diplomirao god. 1899. i uz Šufflaya je na polju iščitavanja i za tisak pripremanja neobjavljenih latinskih dokumenata bio Smičiklasov najdarovitiji učenik. Od god. 1907.-1909. usavršava svoja znanja na pomoćnim povijesnim znanostima u Beču, Leipzigu i Parizu, a 1913. postaje docentom na Sveučilištu u Zagrebu preuzimajući upravo *Katedru za pomoćne pov. znanosti*. Međutim, prerana smrt toga iznimnog stručnjaka (1918.) nanovo upražnjava mjesto na toj katedri.

rom na važnost koju je Smičiklas pridavao pomoćnim pov. znanostima tijekom svojega dugogodišnjega rada na *Mudroslovnom fakultetu*, može se s potpunim pravom, upravo on, nazvati glavnim pokretačem i osnivačem te katedre.

Osjećaj nenadoknativa gubitka koji nastupa u redovima njegovih kolega na *Mudroslovnom fakultetu* jasno je vidljiv iz zaključka *Profesorskog zbora*, koji je donijet 29. svibnja 1905. godine na *VI. redovnoj fakultetskoj sjednici*. Zbor je tom prilikom jednoglasno zaključio da se Smičiklasu "izrazi zahvalnost i priznanje profesorskoga zbora mudroslovnog fakulteta" za njegovo odlično i uspješno djelovanje u toj obrazovnoj ustanovi. Na kraju dopisa stoji: "Profesorski zbor visoko cijeneći zasluge Vaše presvjetlosti, Vaš sjajni značaj i Vaše uzorno domoljublje moli Vas, da njegovim članovima i unaprijed ušćuvate svoju kolegijalnu naklonost".⁴⁹ Dva dana kasnije Smičiklas odgovara da jest i da ostaje vazda vjerni i odani prijatelj, te da cijeni i cijeni će "uvijek mili (mu) izraz priznanja izrečen (mu) od (njegovih) drugova prigodom (njegova) umirovljenja, nego da (je) primio ma koje drugo priznanje ili odlikovanje".⁵⁰ Ako mu je toliko godio taj izraz priznanja, koliko li ga je tek dirnula odluka Sveučilišta kojom mu je, prilikom njegova sedamdesetog rođendana, odao dužno poštovanje promovirajući ga u prvoga počasnog doktora znanosti *Mudroslovnog fakulteta*?⁵¹

Više je puta tijekom simpozija organiziranog povodom 150. obljetnice rođenja Tadije Smičiklasa naglašavano kako je on oporučno ostavio svoju probranu biblioteku *Seminaru historičkom*, drugim riječima, na uporabu studentima i profesorima Odsjeka za povijest.⁵² Ta je ostavština pohranjena i danas u *Biblioteci Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta*. Ostavština, pored toga što otkriva bibliofilske sklonosti T. Smičiklasa, predstavlja svakako i najvrjedniji dio te knjižnice. Jedna od njegovih posjednjih želja bila je i osnutak zaklade, koja bi nosila njegovo ime. Ta je zaklada, dakle, trebala biti "istoga smjera kako je osnovana zaklada Račkoga", a ukoliko ne bi bilo dovoljno novaca za "dostojnu zakladu neka se glavnica ukamačuje" dok ne dosegne iznos od 30.000 forinti. Smičiklas potom preporuča Akademiji da pripadajući njemu "honorar od pripravljanja Codexa priklapa ovoj zakladi".⁵³ Tom je zakladom namjeravao poduprijeti objavljivanje radova mladih darovitih povjesničara u Akademijinim izdanjima, ali tijekom Prvoga svjetskog rata galopirajuća inflacija guta njegov novčani legat. Oporučna je novčana zaklada, dakle, propala, ali Smičiklasova je živa zaklada ostala u imenima Ferde Šišića, Milana Šufflaya, Đure Šurmina, Dane

⁴⁹ *SMF*, god. 1905., br. 315.

⁵⁰ Isto, br. 326.

⁵¹ Petar Karić, Smičiklas Tade, u: *Znameniti i zaslužni Hrvati te spomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, Zagreb 1925., str. 241.; Kostrenčić, n. dj., str. 37.

⁵² *AHAZU*, XV 45, B, e, 1, točka 3 oporuke.

⁵³ Isto, 5. točka oporuke. Drugom točkom oporuke Smičiklas ostavlja 1.200 forinti *Sjemeništu biskupije križevačke u Zagrebu*, kojom dotira "jedan stipendijalni zaklad (...) a zakladom, da upravlja kaptol biskupije križevačke".

Grubera, Rudolfa Horvata, Josipa Bösendorfera, Čire Truhelke, Bogoljuba Kmica, Marka Kostrenčića, Bare Poparića, Milana Šeno - povjesničarima koje je podario hrvatskom narodu. Doista, može li se jedan sveučilišni profesor hrvatske povijesti podičiti takovom plejadom vrsnih učenika i sljedbenika?

IV.

Gdje potražiti tajnu takovih uspjeha? Nije na odmet nanovo spomenuti proslavu njegova sedamdesetog rođendana. Tom je prilikom i Akademija svojem predsjedniku htjela podariti spomen-knjigu ili barem široko zamišljenu počasnu adresu, na što je, već tada teško oboljeli, Tade Smečiklas reagirao jednostavnom porukom: *"Ne kličite, nego radite!"*⁵⁴

⁵⁴ Kostrenčić, n. dj., str. 52.

REDOVI PREDAVANJA (1882.-1902.)

akad. god.	Prvo proljeće ZIMSKI SEMESTAR	sat	Drugo proljeće LJETNI SEMESTAR	sat
1881.- -1882.			Najstarija poviest hrvatska Vježbe u poviesti hrvatskoj s uvodom ob izvorih	4 2
1882.- -1883.	Poviest hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. Paleologija latinska sred. vieka Vježbe	5 2 1	Poviest hrvatska za vladanja kuće anživinske Paleologija latinska sred. vieka Pisci 14. vieka s tumač.	2 4 2
1883.- -1884.	? Diplomatika	3	Vladanje Marije Terezije Pisci poviesti hrvatske 13. vieka Diplomatika	2 3 3
1884.- -1885.	? Vrela poviesti hrvatske	3	Poviest hrvatska u 13. vieku Pisci poviesti hrvatske 10. vieka Vježbe	4 2 2
1885.- -1886.	Poviest hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. Paleografija latinska sred. vieka Vježbe	5 2 1	Poviest hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. Paleografija latinska sred. vieka	4 4
1886.- -1887.	Poviest hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. Diplomatika Paleografija cirilska i glagolska	5 2 1	Diplomatika Paleografija cirilska i glagolska Vježbe	4 2 2
1887.- -1888.	Historija hrvatska od 1526. do 1848. g. Vrela hrvatske historije	5 3	Historija austrijske od najstarijih vremena do 1526. g. Vježbe	5 3
1888.- -1889.	Historija hrvatska Paleografija latinska sred. vieka	5 3	Paleologija latinska sred. vieka Pisci o historiji hrvatskoj do 11. v. Seminar	4 2 2
1889.- -1890.	Historija hrvatska od 1526. do 1848. g. Diplomatika	5 3	Diplomatika Glagolska paleografija Seminar	4 2 2
1890.- -1891.	Historija hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. O izvorima za historiju hrvatsku Glagolska paleografija	5 2 1	Historija austrijske od najstarijih vremena do 1526. g. Seminar	5 3

akad. god.	Prvo proljeće ZIMSKI SEMESTAR	sat	Drugo proljeće LJETNI SEMESTAR	sat
1891.- -1892.	Historija hrvatska od 1526. do 1848. g. Paleografija latinska	5 3	Paleografija latinska Pisci o historiji hrvatskoj do konca 2 11. v. Seminar	4 2 2
1892.- -1893.	Historija hrvatska Diplomatika	5 3	Diplomatika Pisci hrvatski i ugarski od 12. do 16. 3 vijeka Seminar	3 3 2
1893.- -1894.	Povijest hrvatska od 1526. do 1848. g. Vrela povijesti hrvatske Diplomatika	5 2 1	Vrela povjesti hrvatske Pisci hrvatski i ugarski 16. v. Seminar	4 2 2
1894.- -1895.	Povjest hrvatska Paleografija latinska	5 3	Paleografija latinska Seminar	5 3
1895.- -1896.	Povjest hrvatska Diplomatika	4 4	Povjest austrijska od najstarijih vremena do g. 1526. Diplomatika Seminar	3 3 2
1896.- -1897.	Povjest hrvatska O izvorima za povjest hrvatsku	4 4	Izvori povjesti hrvatske Seminar	5 3
1897.- -1898.	Povjest hrvatska Paleografija latinska Izvori povjesti hrvatske Izvori povjesti hrvatske	4 2 2 2	Paleografija latinska Izvori povjesti hrvatske Seminar	4 2 2 2
1898.- -1899.	Povjest hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. Diplomatika Izvori povjesti hrvatske	4 2 2 2	Diplomatika Izvori povjesti hrvatske Seminar	4 2 2
1899.- -1900.	Povjest hrvatska od 1526. do 1848. g. Izvori povijesti hrvatske	4 4	Povjest austrijska do 13. vijeka Seminar	5 3
1900.- -1901.	Povjest hrvatska od najstarijih vremena do g. 1526. Paleografija latinska	4 4	Paleografija latinska Seminar	5 3
1901.- 1902.	Povijest hrvatska od 1526. do 1848. g. Diplomatika	4 4	O izvorima za najstariju povijest hrvatsku Diplomatika Seminar	3 3 2

Ivan Jurković

Tadija Smičiklas, Lecturer in Historical Auxiliary Sciences at the Faculty of Arts of Zagreb University

S u m m a r y

The author in this article gives a detailed analysis of hitherto unknown data on Tadija Smičiklas as a professor of historical auxiliary sciences at the Faculty of Arts in Zagreb from 1881 till his retirement in 1905. Smičiklas's teaching activity is studied on the basis of hitherto unknown materials belonging to the archival series *Zapisnici Mudroslovnog fakulteta* [Minutes of the sessions of the Faculty of Arts] and *Spisi Mudroslovnog fakulteta* [Acts of the Faculty of Arts], both of them kept in the Archive of the Faculty of Arts in Zagreb. Smičiklas taught also some other subjects, such as "Croatian history in the Angevin period" and "Historical writers of the fourteenth century," but the principal emphasis of his work was on historical auxiliary sciences. He acquired basic knowledge of this area during his education at the *Institut für österreichische Geschichtsforschung* in Vienna. The author also analyses in detail Smičiklas's pedagogical activity towards his students, and emphasises his objectivity and understanding towards each of them. At the meetings of the board of professors, Smičiklas frequently represented the interests of students. His pedagogical and teaching activity was extremely respected inside the University, which promoted him to the first doctor *honoris causa* of the Faculty of Arts in Zagreb. Finally, discussing Smičiklas's wish to establish a foundation for financial support of students, which collapsed soon after his death due to high inflation, the author concludes that Smičiklas's real foundation was his influence, which remained long lasting throughout the lives and work of his pupils and important Croatian scholars Ferdo Šišić, Milan Šufflay, Đuro Šurmin, Marko Kostrenčić, and others.